

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 18 - 2020
från Kalle Eriksson

Om skolans historia

I Bjäre har jag skrivit i tidigare Nyhetsbrev. Min skildring har dock begränsats till 1900-talet och den senare delen av 1800-talet.

Det finns dock en lokal skolhistoria som sträcker sig bortom den nämnda tidrymden. I detta Nyhetsbrev skall jag ge glimtar från den tiden.

Jag nämnde i förra Nyhetsbrevet det viktiga årtalet 1842, dvs året då Sveriges Riksdag fattade beslutet om att det i varje kommun skulle bedrivas en allmän, sexårig skolundervisning för alla barn.

I praktiken kom det dock att dröja åtskilliga årtionden innan riksdagsbeslutet var genomfört i socknarna.

Om dessa tidiga år i vår skolhistoria handlar detta Nyhetsbrev.

Mycket bygger på den kunskap vi fått genom en svensk skolpionjär, som kom att bli verksam i Bjäre. Efter avslutad lärarbana i dessa trakter skrev han ner sina minnen. Dessa utgör nu en guldgruva för oss, som vill söka information om den tidens skola.

Jag syftar på Sven Rosenberg.

Han var född 1811 i Kylingaryd i Mörrums socken. När Sven vid sju års ålder blev moderlös, fick han följa med sin far på vandringar till tillfälliga arbeten på olika håll. Sven lärde sig tidigt att läsa och skriva. När han var 19 år, fick han anställning som skolmästare vid en fattigskola i Asarum.

1836 valdes han till skollärare vid den nyinrättade växelundervisningsskolan i Fjälkinge. Under sin tid där utbildade han sig till lärare vid folkskoleseminariet i Lund.

1840 erhöll han tjänsten

som lärare i V. Karups socken. Dit flyttade han samma år med sin familj.

Sven Rosenberg var mycket engagerad i skolfrågor. Detta engagemang ledde till att han 1869 invaldes i Sveriges Riksdag.

Hur var då detta möjligt? På den tiden hade vi ju fortfarande den s.k., ståndsriksdagen med adel, präster borgare och bönder.

Förklaringen var, att Rosenberg på 1850-talet hade förvärvat en jordbruksfastighet. Därmed var han valbar för bondeståndet.

Vi vet åtskilligt om Rosenberg och hans tid som lärare i V. Karup. Detta tack vare att han skrivit sina memoarer :

”En skolveterans minnen”.

Låt oss ta en titt på inledningen:

” Efter hvarjehanda besvärligheter och anordningar samt tre dagars tämligen tråkig flyttningsresa, befann jag mig med familj den 22 september 1840 på min nya och efterlängtade verksamhetsplats, som genast behagade mig och min hustru rätt mycket”.

Målet för hans tre dagar långa flyttresa var V. Karup där han fått en tjänst. Som synes ger Rosenberg en mycket positiv bild av det som skulle bli hans hemtrakt. Även i fortsättningen består det positiva intrycket:

”I V. Karup var en rik, härlig natur, men nästan allt i miniatyr, små, allmänt rödmålade gårdar, små åkrar, små ängar, små skogsdungar af lövträd och buskar mellan berghällarna. Utsikten från skolhusfönstren öfver Skelderviken och Kattegatt till Kullaberget och fyren var förtjusande..”

Hur stod det då till med skolväsendet i Rosenbergs ny arbetsområde? Vi kan återgå till Rosenbergs egen beskrivning.

”Snart nog fick jag erfara, att skolväsendet var i mycket hög grad försummadt. Jag kunde icke ens upptäcka, att man i den föregående tiden haft en s.k. kringgångs- eller byskola, Antingen hade mödrarna sjelfva eller någon sjukling eller krympling lärt de små de första elementen af den ädla läskonsten”

Alla blickar voro nu riktade mot mig.

Men vad skulle jag göra? Var skulle jag börja? Vi hade visserligen en skolsal med kateder och 10 stycken skolbänkar som hvardera kunde

rymma 8 och i nödfall 10 barn. Men vi hade ingen materiel. Inga böcker, inga tabeller, - icke ens en griffeltafla..."

Hur gick det för skolbarnen? Jo, sådana fick jag med tiden i mer än tillräckligt antal. Däribland småpysar(!) om 18-20 år som alla voro okonfirmerade. De hade försökt att "läsa sig fram" men blifvit år

efter år frånvisade för bristande läskunskaps skull och därför uppgifvit försöken.

Nu började alla att hoppas på den nya skollärares förmåga och därför grep man sig an än en gång - och det lyckades med tid och ömsesidigt arbete.

Efter ett par års förlopp fanns inom pastoratet ingen öfverårig o-konfirmerad".

Att Rosenberg nämner att han har elever som är 18-20 år berodde på, att även vuxna sökte sig till skolan för att lära sig läsa. Det var nödvändigt för att klara proven i samband med konfirmationen. Elever som inte klara dessa prover fick komma tillbaka till skolan för att bättra på sina kunskaper.

Sven Rosenberg hade också en utbildning som organist. Om det skriver han:

"Organistbefattningen befriades jag genast ifrån, emedan orgeln i afseende af ny tornbyggnad och förändringar i kyrkan nedrefs under min första vecka på platsen".

Fler som berättat om Bjäre.

Under mina strövtåg i litteraturen om Bjäre har jag träffat på många fler som skrivit om Bjäre. De flesta är människor som har annat yrke än att vara författare. Det är helt enkelt bjärebor som haft något att berätta - och som har gjort det.

Rosenberg var läraren och klockaren som skrev om V. Karup.

Andra berättare som jag stött på:

En poetisk lantbrukare som skildrade Bjäre i poesins form, en dagboksskrivande dräng, en historieintresserad järnvägsarbetare, en fiolspelande och berättande bergsprängare, en utvandrarflicka, som skrev "rimmerier", en skolflicka som skrev uppsatser om Bjäre, bjärebor som berättade om livet här hemma för en bror som var på sjön.

Varje sådan berättelse blir en värdefull pusselbit när jag vill skapa mig en helhetsbild av livet i Bjäre förr.

Min boklåda

Boktitel	Pris	Reapris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70

Bjärebor berättar.. Slutsåld
Strövtåg i Bjäres hist. 350 70
Nära havet trivs jag... 350

De böcker, som är slutsålda hos mig, kan ev. finnas som enstaka ex. i bokhandel - Båstad, Ängelholm och Laholm - eller hos något av våra säljställen på bjärehalvön.

Vänligen
Kalle Eriksson
Hallavaravägen 102, 269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
0431-365 332